

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 15.

V LJUBLJANI, 14. OKTOBRA 1934.

KNJIGA 16.

JESENSKO SONCE

(FOTO)

POT K OBLIKOSLOVJU KULTUR

MIROSLAV ADLEŠIČ

Danes, ko se z vulkansko naglico tope ideje v kaotični magmi vsakdanjosti, ko iz stoterih raznolikih nastrojenj vznikajo nazori in ideali, ki so nalik enodnevnicam že v naprej obsojene v nagel pogin, se vendarle tu pa tam stvari oborina, ki jo ne zamori takoj neustavljivi čas, ker mu manjka zanjo še — zlatotopke. Površna mnenja in splošne formule, ki hočejo lapidarno očrtati značaj plemen ali narodov, kot na primer trditve, da so Francozi dogmatiki ali skeptiki, Nemci mistiki ali kritičisti, Rusi apokaliptiki ali nihilisti, se izkažejo namreč prej ali slej le kot zrna v kaleidoskopu delovanja in nehanja dotičnih zajednic.

Toda kljub vsem nedogmami je gledanje in prodiranje v nepoznane, nedosegljive in včasih celo tajinstvene sfere še vedno značilnost naše kulture, ki ni le prvobitno in nedojemljivo ustvarila glasbo in slikarstvo, marveč tudi mistiko in filozofijo ter izoblikovala tipe svojih nastrojenj v Hamletu, Faustu in Manfredu, simbolih zapadnoevropskega človeka. Del teh posebej vidimo v Kolumbu, ki se je bil z edinim otrodom, z magnetno iglo, napotil preko morja, vidimo v Michelangelu, ki je z dletom in čopičem izoblikoval stvarjenje in zadnjo sodbo, v Napoleonu, ki je z mečem in topovi hotel združiti okcident z orientom ter v vseh tisočih mislecev, modrecev, junakov in pesnikov, umetnikov in svetnikov, ki jih je usoda odlikovala z genialnostjo.

Preko dela teh velikanov in življenja vseh malih, nepoznanih jim soljudi počiva delo kulturnega zgodovinarja, ki mu je naloga: iskati, urejevati in tolmačiti. Oni, ki mu leži težišče na levi strani te dejavnosti je zgolj znanstvenik, oni pa, ki mu bo ta stran le razgledišče in opora, mora biti, če naj bo njegovo delo nadpovprečno, obenem pesnik ali filozof. In kakor je v matematiki le redko kdo istočasno dober geometer in algebrajk, tako je tudi v kulturni zgodovini redke oni, ki združuje oba načina gledanja. Kajti zamisel in svetozor kulturnega zgodovinarja v enem ali drugem smislu ni odvisna le od čiste resnice, ki jo iz življenja podveženih tokov itak ni moči dokončno posneti, ampak tudi od vere ali prepričanja, ki so dana

posamezniku že v naprej in katerim kljub vsem težnjam ni moči odoleti, ker »ne spoznavamo resnice le z razumom, ampak tudi s srcem« (Pascal). Zato ima tudi vsaka doba svoj pogled na svet in se tolikokrat ponavljajo isti nazori, dasi v spremenjeni obliki ali na drugi podlagi, ponavljajo, ker so potrebni in zato zmožni zaživeti vnovič v mišljenju posameznika.

V povojnem času je vzniknilo nebroj sistemov, ki jim je bil glavni predmet tolmačba kulturnega razvoja v filozofskem smislu. Vse pestre nazore ter raznolika pronicanja v človeško delo kot enoto pa preveča le ena skupna nit: odklonitev materialističnega nazora v napredek kulture. To odvrčanje prehaja celo do zadnje meje, ki odreka kulturni zgodovini vsak smisel.

Med tema dvema tečajema, med napredkom in nesmiselom, je torej stala zgodovinska miselnost zadnjih desetletij, ko jo je bil reševal machiavellizem človeškega duha, hoteč jo — brezpogojno — rešiti. Ena izmed najopaznejših rešitev si je pomagala s silogizmom: Če naj je zakon matematičnega naravoznanstva, po katerem zgodovini ne pritiče brezkončen in premočten razvoj kvišku, neuporabljiv, potem mora biti rešitev v tej dilemi p.č zakon naravoslovja — biološki zakon — ki narekuje vsakemu živemu bitju: nastanek — porod in preminitev — smrt, ker je namreč še vedno bolj verovatno v zakon kot v nesmisel ali pa celo sklepati: »Ignorabimus!« (Nikdar ne bomo vedeli.)

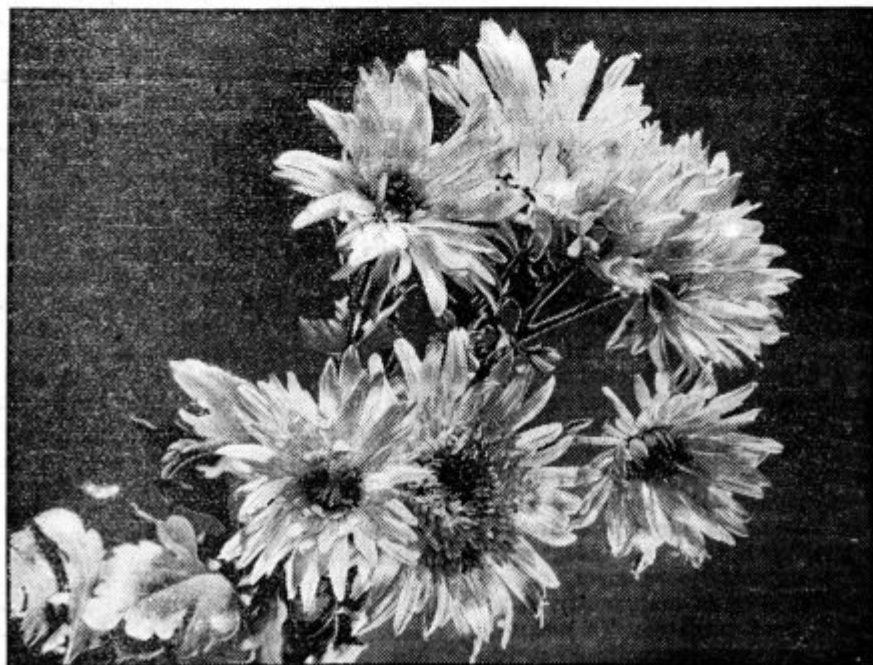
Biološki zakon, prenešen na duševni in družabni razvoj ljudi ter njih nravnost in izobrazbo, je našel duševnega očeta v Nietzscheju, ki se je sicer oklepal načela assassinov: »Nič ni resničnega, vse je dovoljeno«, toda je v tem pogledu vendarle vsilil svojim naslednikom bajanico za pronikanje v bogastvo kultur, s katero so le-ti vsaj deloma napravili iz nerada red, iz kaosa kosmos. Sprva so Nietzschejevi nasledniki iskali — po merilu stare zgodovinske znanosti — zveze med posameznimi kulturami na podlagi pojma o kulturnem krogu, ki jim je obrnil pogled na skladne posameznosti v kulturah vsega sveta. Pozneje pa je Spengler tudi temu nazoru dal slovo,

po katerem je kulturna zgodovina naravoslovje kulturnih duš s podarkom na rasi in deželi z njima lastnim tempom, slogom in fiziognomijo ter z letnimi časi kot najopaznejšo zakonitostjo. Spenglerju, nasledniku H. St. Chamberlaina, sta Goethe in Nietzsche, Faust in Zarathustra, tečaja okoli katerih je zgradil svoje simbole za uganko in usodo življenja, sveta in zgodovine. Toda njegov glavno delo, ki prehaja mnogokrat v mistiko in metafiziko, je izzvenelo kljub temu — saj navzven — v enem samem pesimističnem akordu: »da živimo v času propada, ki si ga sicer nismo izbrali, ki ga pa kot nam namenjeno usodo ne moremo utajiti, če le nismo norec, šarlatan ali pedant«.

Proti Spenglerju in njegovi biološki metodi v »Propasti zapada« se je že pred poldrugim desetletjem obrnila množica učenjakov, ki so s prav istimi biološkimi metodami dokazovali nevzdržnost metode, ki iz treh sličnih kultur (zapadne, antične in arabske) sklepa enako kot biolog, ki potrebuje tisoče primerov za svoj sklep z mnogimi izjemami. Spenglerju ob strani pa je zrasel genialni, skoro povsem samonikel človek, ki mu pomenja Propad le »velikopotezni testament« za zmehanizirani

nauk o kulturnih krogih: Leo Frobenius. Več dvanajstic knjig in deset ena do triletnih potovanj po Črnem kontinentu, sta vnanja oborina tega človeka-znanstvenika, ki je, obdarovan z »velikima božjima darovoma«: »le nécessité de travailler« (potreba po delu; Voltaire) in »zmožnostjo v Mnogem uzreti Eno« (Plato), globoko proniknil v skrivnost nam tujih kultur. Kar je iskal Faust, ko je sprevidel jalovost filozofije, medicine in teologije v — magiji: Rešitev velike uganke o svetu in življenju ali kar iščejo v svetu naravoznanstva fiziki: Ersten pogled, formulo, ki bi zajela gravitacijo in atom in elektriko z optiko vred, prav to je skušal najti Frobenius in puncto: Kultura. Rezultate svojega iskanja je združil v najnovejšem delu, v »Kulturni zgodovini Afrike« z značilnim podnaslovom: »Prolegomena k historični morfologiji« — Uvod v zgodovinsko oblikoslovje, kjer ditirambično in lapidarno hkrati prehaja od izlaganja kulturnih tvorb v pesništvo in metafiziko, katere se sicer brani, pa ji kot pravi potomec Kantov, ki je bil »prepričan, da je prava in trajna dobrobit človeštva odvisna od metafizike«, pač ne more odoleti.

V začetku si tudi avtor Prolegomene ne more kaj, da ne bi nalič drugim so-

ASTRE

dobnikom, očrtal svoje stališče in gledišče: »Kaj vidimo? Mi, ki smo rojeni iz življenjskega občutka trdnih 'dejstev', 'resnic' in 'reda'. Mi, ki nam je bila babica svetoven nazor, po značaju sličen voznemu redu ali seznamu borznih tečajev.« Pa se obrne še k naravoslovju, ki je speljalo človeštvo z gotovostjo v računih, z neštetimi poskusi ter z »uporabljivo« snovjo do vsezavednega stališča, do najbolj samozavestnega pogleda na svet, do spoznanja, da je doseglo višek kulture. Pri tem sta zbežala človeškemu očesu pogleda na enotnost pojavov in — preko dejstev — v notranjost resnice, ker je bila pač znanost namenjena le »površini«. — Zemeljsko površje je bilo dozdej torišče geografa, geologa in prirodopisca, ki so videli popolnost le v »večanju muzejev«. Temu ravninskemu gledanju stavlja Frobenius nasproti »gledanje v globino«, s katerim hoče obračunati z materializmom preteklega stoletja: »Resnično! Reči moramo ponižno: začelniki in krpači smo še danes! Toda zajeti smo od veličine in krasote paideumatske (paideuma — duša sveta) resničnosti. V ponosni ponižnosti smo pripravljani, ker nam je prisotna milost gledanja v globino«. Tu ne moremo kaj, da se ne bi spomnili na poliglota in »velikega diletanta« Schliemann, ki je prvi skušal dejansko prodreti v »globino« — morda res v lovu za zlatom, kot to trdi Ludwig — ter s krampom in lopato dokazal »resničnost« grških epov, ki so veljali do tedaj za plod izmišljanja.

Toda že vstaja pred našimi duševnimi očmi dežela sonca — Afrika. Taka, kakršna je bila, preden so vanjo vdrli belokožci. Milje dolge avenije, obdane z drevoredi palm, na stotine kilometrov posejanih in negovanih polj, množica ljudi, oblečenih v svilo in baržun, urejene države, mogočni vladarji, cvetoče industrije. »Tako slovejo opisi morjeplovcev d'Elbéeja, de Marchaisa, Pigafetta ter potopiscev iz petnajstega do sedemnajstega stoletja, vse dotlej namreč, dokler ni potrebovala Nova dežela — Amerika: sužnjev, ki jih je nudila Afrika na tisoče! Ker pa trgovino s sužnji ni bilo nikoli mogoče enostavno zagovarjati, so bili iznašli tedaj zanjo opravičilo: degradacijo zamorca, po kateri je postal le-ta na mah polžival, roba, njegova vera fetišizem. Ta nazor je nato prešel od ene generacije do druge, dokler ga nismo sprejeli tudi mi. Toda v resnici nahajamo še danes v predelih

Afrike, kamor še ni zašel »vnanji vpliv, tudi v Sudanu, pristno in toplokrvno afriško kulturo, katera je v nasprotju z azijsko, ki je sicer polna blestečih lepot, fantazij in prožno-upogljivih mnogovrstnosti v svojem bistvu in slogu okorna, enostavna, smotrenejša, strogo tektonska ter slična oni, ki jo še danes izžarja predislamski Egipt.

V ta nedotaknjen svet kulture se je vživel Frobenius ter v nji, s svojo zapadno miselnostjo postal skoro pesnik Nietzschejevega kova:

»Za resnico« so se ti ljudje preteklosti borili!

Toda v »resničnosti« obstoja uganka življenja!

Umetnine so hoteli »razumeti«, pa so pozabili, da izvirajo iz »ganotja«.

Kajti umetnosti so zanj usfvaritve, ki gredo preko božjih; ter: »Umetnost sama je vzvišena oblika kulture v deviški čistosti in nedotakljivosti.« Ali: »Vsa resničnost je nadčasna. Nič ni v smislu človeške dojemljivosti minljivega. Tudi stil preživi možnost predstavljanja.«

V tej knjigi vidimo zopet lahko nazorno, da nam vsa razglabljanja o oblikah kulture ne povedo toliko kot nam pove neizmaličena, globoko zajeta in z elementarno silo izpričana beseda, porojena iz pristnega nastrojenja. Nje tretji del — najboljšežnejši in najneosebnjejši — z naslovom: Izmišljanje, nam da namreč šele pravi vpogled v to, kar je za spoznanje kulture bistveno in potrebno. Ko se poglobimo v te izbrane epe, spoznamo šele, in to bolje kot iz vseh za umetnost ebenovinaste rase značilnih umetnin, veličino in usodo črnega plemena, se nam razodene šele sfinga, ki je skrivala tajnosti ogromnega, s soncem ožarjenega kontinenta. Ko zapolje vsebina teh umetnin besede mimo našega spomina, se nam skoro ne zdi nesmiselna trditev: »da je celo v pisanem svetu pravljic red, ki je smiseln, ker nudi smiselne oblike življenja«.

Dasi se nam, sinovom motorja, zdi mirna motritev našega avtorja dokaj nesodobna, občutimo pa vendar — pri vživetju v njegove misli in v kulture, ki jih opisuje in opeva — v nas samih nekaj, kar nas k temu »protinožcu« vabi in privlačuje: pomanjkanje neke globoke »kosmične sile«, ki nam jo rojenice niso mogle ali niso hotele prisoditi.

IZ KRANJA V CHICAGO

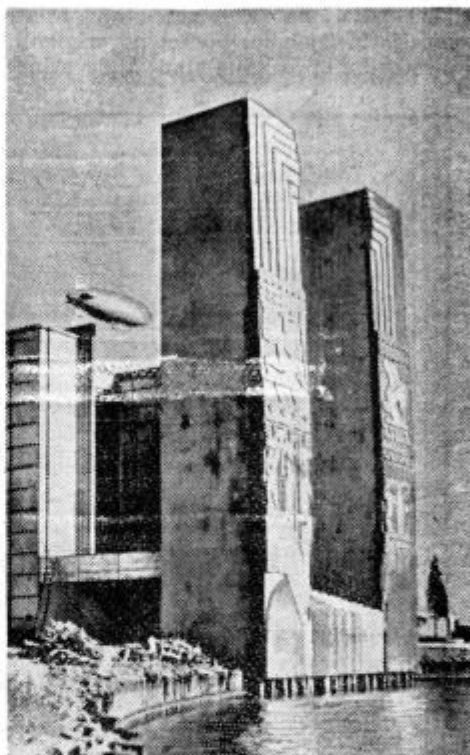
DR. FRED CROBATH

NADALJEVANJE

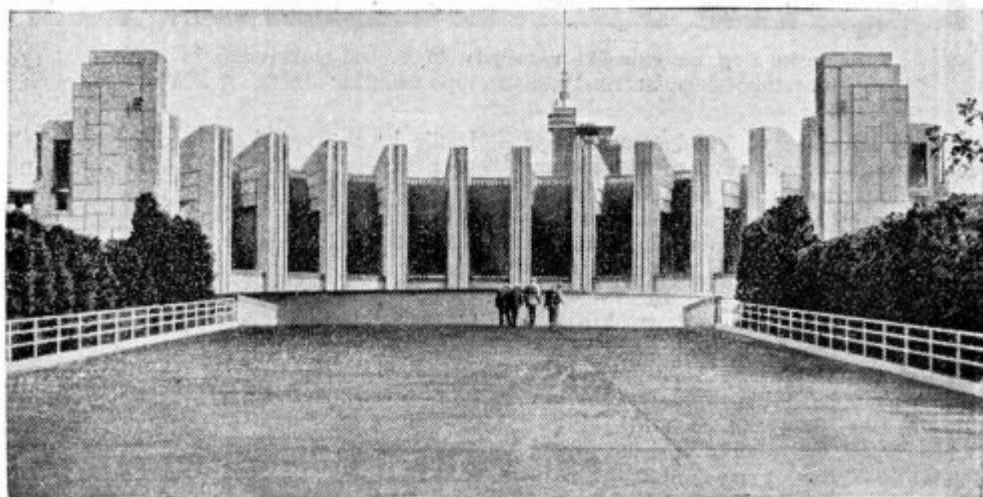
Obisk svetovne razstave
World's Fair

Drugi dan je bil namenjen svetovni razstavi z motom »A Century of Progress« (sto let napredka). Kakor sem že omenil, leži razstava južno ob Michiganski aveniji ne daleč od »Loopa« na obali jezera, ki so ga več let zasipavali, da so pripravili dovolj prostora za razstavo. Na obrežju stoji pred razstavnim prostorom krasna stavba v grškem slogu »Marshall Field Museum«, poleg nje pa novi stadion iz betona za 120.000 gledalcev in največji akvarij Amerike. Tukaj je tudi glavni vhod na razstavo, pred njim pa pravo ameriško vrvenje in gneča okrog prodajalnic vsakovrstne robe, zlasti pa okrog blagajn.

Od vhoda drži približno 40 m široka asfaltna cesta, vsa ozaljšana z neštetiimi rdečimi zastavami proti glavnemu »paviljonu znanosti«. Desno in levo stojijo manjši paviljoni Češkoslovaške, Švedske, Norveške in še nekaterih drugih držav. Pročelje paviljona znanosti je okrašeno s fantastičnimi kipi in arhitektonskimi okraski. Paviljon sam je zidan v tri nadstropja. V njem je z nazornimi slikami prikazan razvoj fizikalnih, tehničnih in drugih znanosti, poleg

Palača elektrike na svetovni razstavi
v Chicagu

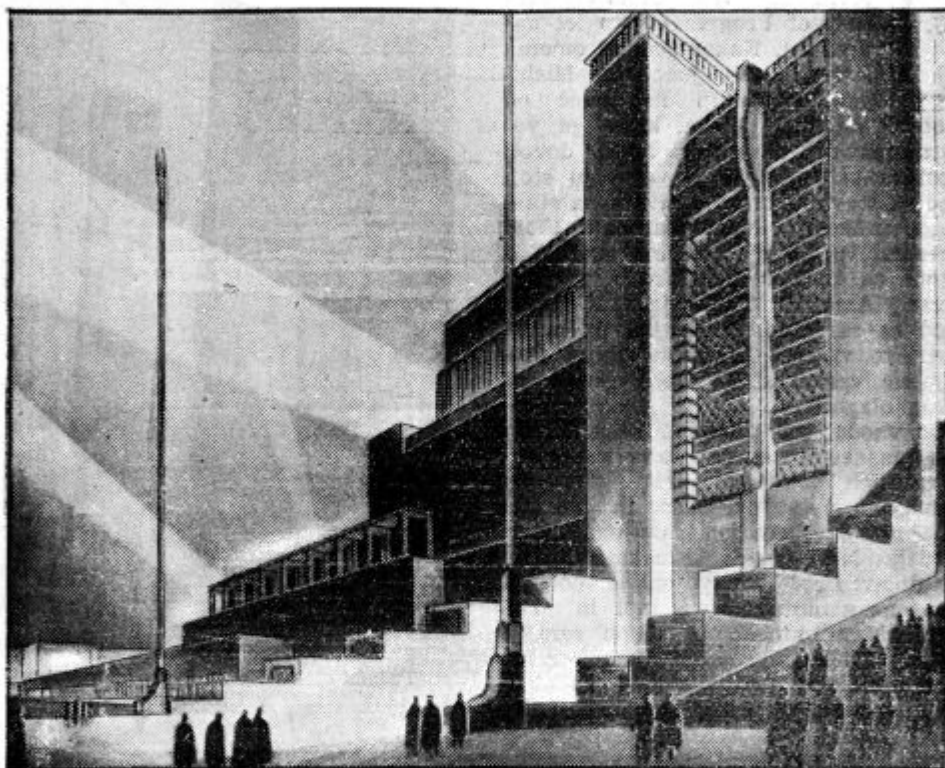

Glavni vhod na chicaško svetovno razstavo

tega pa je industrija razstavila neštete stroje in modele svojih obratov. Več dni časa bi moral imeti, če bi si hotel vsako stvar podrobneje ogledati. V tem paviljonu, kakor tudi v vseh ostalih so tla pokrita z linolejem, tako da so prostori zmerom nenavadno čisti. V neposredni bližini paviljona znanosti stoji »zlata tempelj« iz Djehola, posnet po originalu z neštevilnimi originalnimi kipi, prine-

si lahko zasledoval proizvodnjo od najdrobnejšega sestavnega delca do gotove karoserije.

Eden največjih paviljonov na razstavi je bil »prometni tempelj« z velikansko, po načelu visečega mostu na kablih obešeno kupolo s premerom 93 m. Tu so razstavile ameriške železniške družbe svoje lokomotive, vozove, obširne reliefe železniških prog, modele električnih že-

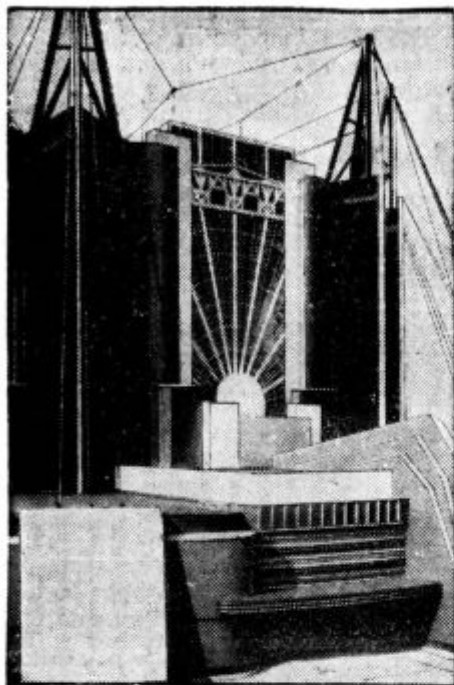

Babilonski slog na chicaški razstavi: Mešanica modernega in stopničastega sloga starih Babiloncev po osnutku arh. R. Hooda

šenimi iz Kitajskega. Videl sem nadalje več manjših paviljonov, med katerimi je posebno okusen pariški paviljon, za katerim se razprostira park Luna z raznimi igrišči in več ali manj privlačnimi zabavišči. Prav zanimive so tukaj vile s popolno notranjo opremo za vsakršno podnebje, za tropske in polarne kraje.

Silno obsežen je glavni industrijski paviljon v katerem so razstavljeni izdelki prav vseh panog industrije. V paviljonih Chryslerja in General Motors so bile videti vse glavne znamke ameriških avtomobilov, v posebni dvorani pa je bila urejena posebna delavnica na tekoči trak za izdelovanje karoserij. Tu

leznic in vlakov, ki so neprestano tekali po pritlikavih tirih in tunelih. Zastopane so bile vse vrste prometa, zrakoplovi, letala, najmodernejše lokomotive, poleg 100 let starih primitivnih hlaponov in romantičnih poštneih voz. Na splošno je bil prav dobro prikazan ves razvoj prometa v dobi 100 let. Pred paviljonom so bili razstavljeni štirje kompletni ekspresni vlaki, med temi tudi znana angleška brzovlaka »Leteči Škot« (Flying Scotshman) in pa »Kraljevi Škot« (Royal Scotshman), dalje salonski vlak prezidenta mehiške republike ter povsem nov model ameriškega ekspresnega vlaka, ki predstavlja pravcati hotel na ko-

Fantastika na čicaški razstavi:
Prometni tempelj

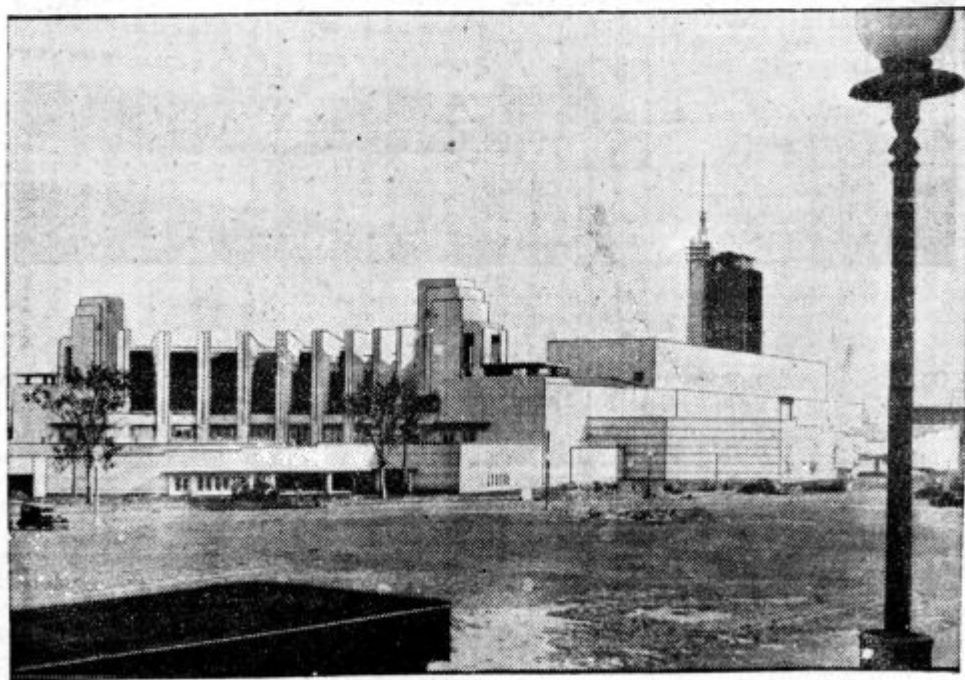
lesih. Veliko zanimanje je vzbujala prva lokomotiva iz leta 1832., ki se je videla

v posebnem kontraktu z današnjimi parnimi kolosi in velikanskimi specialnimi vagoni za olje, petrolej, premog, ter hladilnimi vozovi »Frigidaire«.

V bližini je postavila tovarna avtomobilov »Nash« 40 m visoko stekleno garažo, v kateri se spravljajo avtomobili v več nadstropij ter se stalno pomikajo in krožijo, tako da je zlahka mogoče priti do vsakega voza in ga spraviti na cesto.

Drugi del razstave se razprostira od glavnega vhoda preko mostu na umetno nasuti otok, ki je preko umetnega jezera zvezan z mostovi. Na tem otoku je glavna zgradba planetarij, visoka okrogla stavba s kupolo, na katero se s pomočjo posebnega optičnega mehanizma proicirajo vsa glavna nebesna telesa, kakor krožijo in tekajo po nebesu. Nadalje je tukaj paviljon Zedinjenih držav, zgrajen v obliki velikanskega polkroga in tako razdeljen, da ima vsaka zvezna država svoj poseben oddelek, v katerem razkazuje svoje najpomembnejše pridelke in izdelke, ter lepoto svoje zemlje.

Prav mogočen vtisk napravlja na obiskovalca tudi »paviljon elektrike«, v katerem so bili razstavljeni vsi najnovejši izumi v elektrotehniki in sorodnih panog od začetkov do najnovejšega ča-

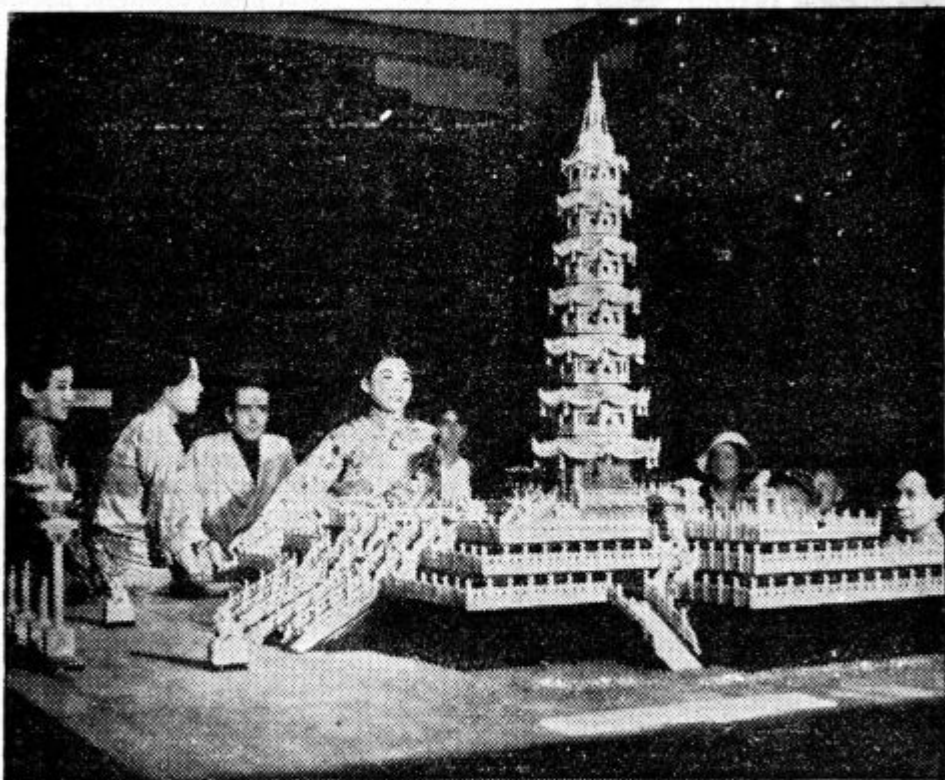
Paviljon znanosti na svetovni razstavi v Chicagu

sa. Vsega ne morem naštet, omenjam pa posebno pregledno razstavo, ki prikazuje razvoj brzojava, telefona in radia.

Posetili smo nato še paviljon moderne poljedelstva, kjer si lahko videl najraznovrstnejše poljedelske stroje, ter izdelke poljedelske industrije. Na tekočem traku so prikazovali izdelavo konzerv in raznih pijač. Celo Hollywood je bil na tem delu razstave z vsemi svojimi originalnostmi.

glavna vstopnica za 50 centov, marveč je bilo treba pred mnogimi paviljoni plačati še posebno vstopnino 25 do 50 centov.

Razstava je bila ogromna, prevelika, da bi se jo mogel v kratkem času natančneje ogledati, a kar si videl, te je vendar nekoliko razočaralo, ker le ni bilo vsega tistega, kar bi pričakoval. Bila je nekaka nanagloma znešena mešanica povprečne umetnosti in povprečne teh-

Svetovna razstava v Chicagu: Miniaturni posnetek stare kitajske pagode, ki je veljal milijon zlatih dolarjev

Ob vhodu na razstavo stojita dva približno 210 m visoka železna stolpa, opremljena z dvigali, raz katera se nam je nudil prekrasen razgled ne samo na vso razstavo, marveč tudi na vse mesto Chicaga. Med stolpoma je na kakih 400 m razdalje speljana žična železnica, ki veže oba dela razstave. Na poprej omenjenem umetnem otoku si je obiskovalec proti posebni vstopnini lahko ogledal originalno Byrdovo ladjo, s katero je raziskovalec Byrd potoval na južni tečaj in pa pravo veliko ameriško podmornico. Za razstavo namreč ni zadostovala samo

ničnega napredka, čeprav vse v velikan-skih dimenzijah, ki so jih pa neprijetno razdvajale vsakovrstne brezpomembne drobnarije kakršne so drugače običajne na velesejmih.

Omenim naj še 70 m visoki termometer, ki ga je za reklamo postavila neka petrolejska družba, poleg paviljon z rekonstruiranimi predpotopnimi živalmi in ljudmi, nekakšno »vairnico« za prezgodaj rojene otroke itd. Z vsem tem pa se je družilo n. pr. neko staro belgijsko mesto, orientalska vas, naselbina črncev iz belgijskega Konga z originalno tetovi-

ranimi prebivalci, ki so se tu producirali s svojimi eksotičnimi bojnimi plesi itd.

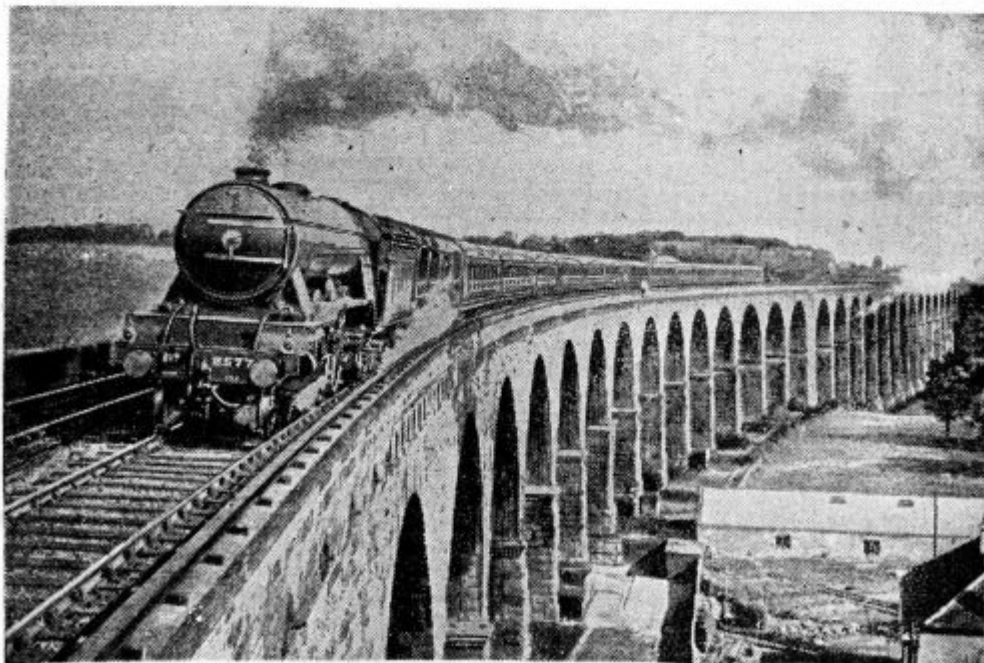
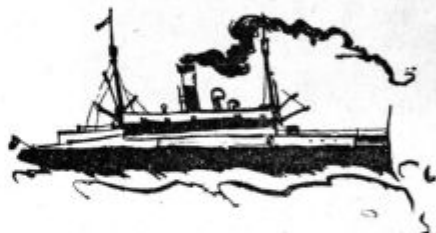
Na razstavi je bila tudi četa 2000 mož ameriške vojske, ki so tukaj šatorili, in prikazovali vse vojne umetnosti.

Promet po razstavem prostoru je oskrbovala posebna električna železnica in pa 90 velikanskih razglednih avtobusov. Za raznašanje prtljage pa so bili nameščeni pravi kuliji. Nad razstavišče si se lahko dvignil z dvema zrakoplovoma, ki sta te za 3 dolarje 20 minut prevažala po zraku. Bili so tu tudi še baloni in letala, med njimi nekaj najmodernejših konstrukcij za navpično dviganje in pristajanje.

Posebno lep je bil pogled na razstavo zvečer, ko so se vse zgradbe kopale v morju električnih luči, s katero Amerika res nikjer ne štedi, ker je tako cenena, kakor nikjer drugod na svetu. Vse ulice in šetališča so bile razsvetljene s sto tisoči električnih žarnic in paviljoni so sijali v svetlobi tisočev reflektorjev v vseh mavričnih barvah. Taka reklamna barvna svetloba je sicer nekam nadležna za naš evropski okus, v ameriško koncepcijo pa se prav dobro prileže. Če je treba kako stvar namenoma posebej poudariti, potlej je treba Američanom priznati, da so ameriški arhitekti res perfektni moj-

stri v svetlobni tehniki. Kdor je videl ponoči umetno jezero na razstavi, kjer je bila vsaka skupina dreves na obali razsvetljena s posebno barvno svetlobo, ne bo mogel nikoli pozabiti tega praviljičnega prizora. Na jezeru so se tudi stalno odigravale različne tekme v vodnem sportu, zvečer pa so se tu prirejale zabave z običajnim umetnim ognjem. Vobče je bilo na razstavišču najživahneje zmerom zvečer, ko so se napolnila zabavišča, in sicer ne samo mondena ameriška, marveč tudi po originalnem domačem življenju posneta gostišča raznih civiliziranih in neciviliziranih narodov. Povsod je bil v večernih urah živahen ples, povsod koncerti in zabave do 12. ure, ko se je razstava zatvorila in se je vtila z razstavišča široka reka vsakovrstnih motornih vozil nazaj v mesto.

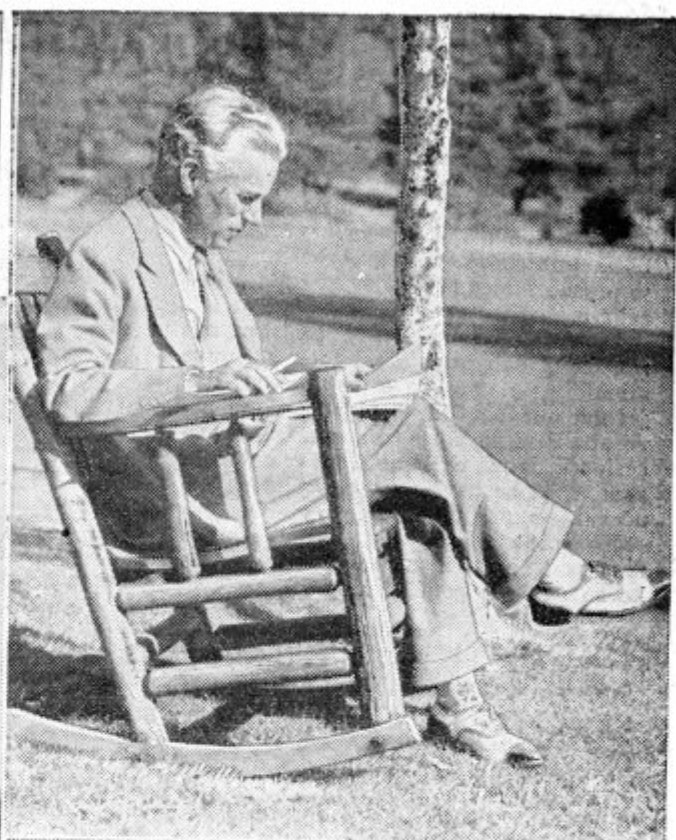
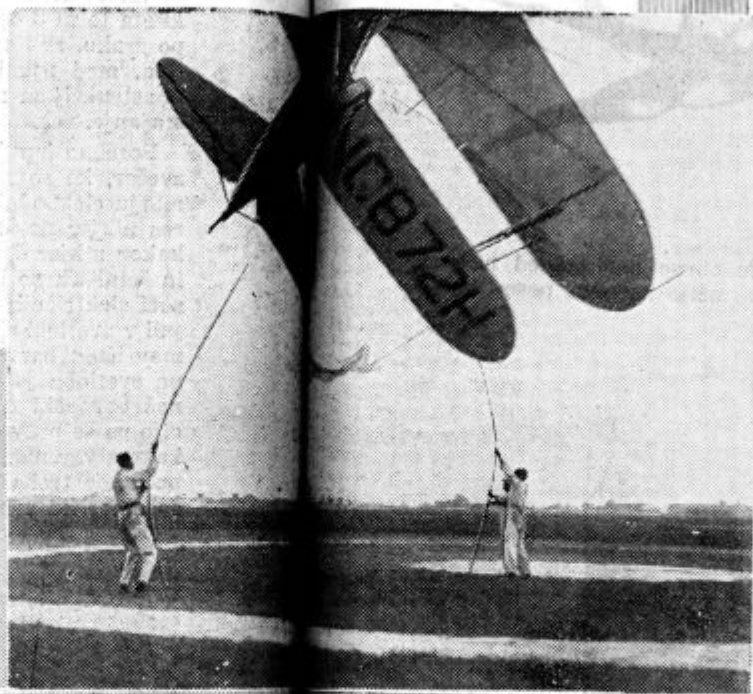
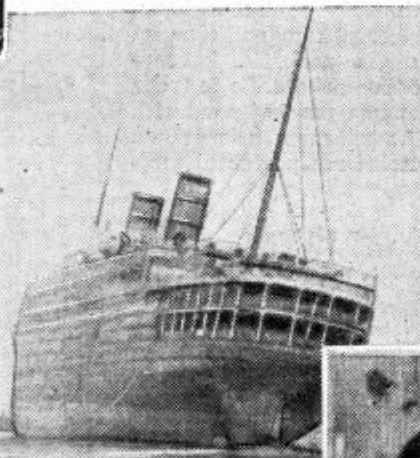
D A L J E

Leteči škot, najhitrejši vlak na svetu, katerega garnitura je bila tudi razstavljena v Chicagu

Zgoraj levo: Filmska igralka Maureen O' Sullivan, ki se je prerinila zelo v ospredje. Zvezdnica je irskega porekla. Zgoreli ameriški izletniški parnik »Morro Castle« je postal domačine in tujce ter poglavitna privlačnost za malo koroško sredi zgoraj: Hladnokrvni ameriški letalec Mita Burcham, da pobere s krilom svojega letala na vrvi obešeno rjuho v velike višave — Spodaj: Gospa Irena Curie-Joliot s svojo hčerko. Curie, soodkriteljice radija, se je v zadnjem času posrečilo pridobiti radjaj umetnim potom — Desni kot zgoraj: Charlie Chaplin je zapustil Hollywood in se naselil v Lake Arronheadu, kjer pregleduje rokopis za novi veliki film z naslovom »Napoleon« — Spodaj: Po trgatvi si tudi viničar rad privošči kupico novega pridelka

ČE BI BIL PTIČICA ...

Ko se na jesen pričnejo zbirati ptice v velikih jatah k odhodu, gredo naše misli z njimi. Vsi ugibljemo, kam pojdejo krilati pevci od nas. Vse do zadnjih desetletij nismo vedeli nič gotovega o prezimovaliških ptic selivk. Šele z obročkanjem se je pričelo malce pojasnjevati čudo ptičje selitve.

Danec Mortensen je prvi prišel na misel, da bi dali pticam selivkam na noge aluminijaste obročke s številko in krajevnim imenom, da ve vlovilec, kam poročati. Prvi so mu sledili madžarski ptičeslovci, danes pa imamo po vsem svetu zavode, ki se bavijo na ta način s proučevanjem ptičje selitve.

Ko pride njihov čas, vzamejo ptice zrak pod peruti in nas zapustijo, potem ko so nas vso pomlad in poletje razve-

Lastovica

Nehote se obrne naš pogled na jug, ker nas tako učijo narodne pesmi in ve-

Divje race

seljevale in smo se morda celo jezili na nje. V tuje kraje odbrzijo. Kam gre njihova pot?

mo, da hrepenijo ptice po soncu, toploti in lahko dostopnim najdiščem hrane. Toda vprav obročkanje nam pove, da je

ta naša predstava največkrat napačna. Poznamo jesenske selivce, ki gredo iz določnega vališča, kolikor jih sedaj zasledujemo, dosledno na vzhod, zapad ali celo na sever, ne da bi mogli iskati temu vzrokov v geografskih ali prehranjevalnih okolnostih. Vprašanja prezimovalnih dežel pač ne moremo rešiti že z zamahom roke proti jugu, saj dobijo ene in iste dežele severne, srednje in južne Evrope, ki izgube na jesen svoje

zmernih, kakor tudi po subtropskih in tropičnih predelih. Danes že moremo v mislih poiskati svoje ljubljence v deželah, kamor so se skrili. Če hočemo natančno reči, spadajo tudi južni rt Južne Amerike in Južno ledeno morje k prezimovališčem evropskih poletnih gostov. Prav droban vodni ptiček iz družine deževnikov, ki vali na Islandu in še celo višje na severu, potuje tja do Patagonije in Falklandskih otokov, tako da

Štorklje pred odhodom na jug

poletne valilce, kmalu nato iz raznih smeri nov pritek različnih ptičjih rodov in skupin, ki se vselijo na prazna mesta čez zimo.

Posledica tega je okolnost, da so razširjena prezimovališča evropskih selivcev kar preko treh kontinentov. Raztezajo se nepretrgano od obale Severnega morja preko vse Srednje Evrope in dežel ob Sredozemskem morju do južnega rta Afrike in obsegajo zapadne dele Azije: Malo Azijo, Sirijo, Palestino in Perzijo.

O nekaterih vrstah vemo že tudi prav natanko, kako se razvrščajo tako po

preletijo te živalce pot v dolgotni okroglih 15.000 kilometrov, in to dvakrat na leto. Pomorska lastovica, prav gibčna vrsta malih galebcev evropskega severa, ki jih na poti vidimo včasih tudi pri nas, podvzame svoja zimska potovanja celo v Južno ledeno morje in preleti tako dvakrat v letu skoraj vso pot med tečajema. To je v pravem pomenu besede sončna ptica, ker vali ob času polnočnega sonca v Severnem morju, kamor pride v sredi junija in odleti proti koncu avgusta, ob času večnega sonca, v poletju Južnega tečaja, pa prebiva v prezimovališčih Južnega ledenega mor-

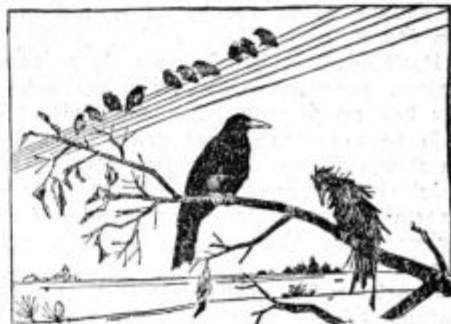
ja. Nemara jo žene prav njena ljubezen do sonca na daljno potovanje od tečaja do tečaja, kar spada pač med najzanimivejše pojave v uganki ptičje selitve.

Danes je vprašanje oblike, v kateri potujejo poedine ptičje vrste, povsem dobro razčiščeno. V tem pogledu moramo razlikovati dva glavna tipa, ki jim pravimo selivci v široki fronti in selivci v dolgi vrsti. Selivci v široki fronti imajo navado, da se spreletavajo posamič ali v raztresenih jatah od počivališča do počivališča in se kajkrat razprostrejo kakor v žarkih preko pokrajine, ki je pogosto mnogo bolj obsežna kakor njihova vališča, iz katerih so prišli, da celo širša kakor vališče cele vrste. Njihova selitev je podobna breznačrtnemu klatenju, ki gre v neko določeno smer, katere se drže tako dolgo, dokler jim to dopuščajo zemljepisne oblike dežele in dokler imajo dovolj hrane. Na obalah in obronkih pogorij se pa strnejo pogosto v stisnjene jate, da si poiščejo najpripravnejše mesto za prelet ovire. Pri tem so prisiljene te ptice pogosto k ostrim ovinkom stran od svoje prave smeri. Zaradi močnega stisnjenja letijo pogosto v ogromnih množinah skupaj. Kakor hitro je ovira premagana, se pa raztegnejo ti ptičji oblaki in potujejo dalje spet v široki fronti.

Tako se ponešajo skoraj vse ptice pevke, vrane in mnoge vrste ptic roparic. Pri mnogih takih ptičjih rodovih, ki posamič potujejo kakor na primer kukavica, ali pri takih, ki so stalno na potovanju, kakor križekljun, ne moremo

niti govoriti o kakšnem vidnem vlaku, razen na tistih ozkih mestih, kjer se kopičijo. Pri drugih izrazitih selivcih v široki fronti (galebih, racah in mnogih drugih povodnih ptičih) pa imamo že vtis selitve v dolgi vrsti, ker jih njihov način preživljanja veže na vodo in sledijo po tem takem rekam in krivuljam obali. Pri tem se ne brigajo dosti če napravijo dolge ovinke ali celo začasno spremenijo smer, kakor jih to silijo vodna pota.

Za prave selivce v dolgi vrsti je pa temu nasprotno značilno, da se stekajo kakor veje drevesa, če jim sledimo nazaj, iz sosednjih pokrajin že zgodaj v ozki črti kakor v kakšnem koloseku, kateremu se pridružijo s časom ob strani nova pota. Tako se selijo v primeru z valilnim okolišem v zelo ozki, točno opredeljeni cesti, ki postaja vedno gostejša. Značilni selivci v dolgi cesti so bela in črna štokrlja, žerjav, divji golob, čigar gruljenje se čuje prav v jesen, morske lastavice in nekaj naših ptic pevke. Le-te potujejo kakor severnjaške štokrlje preko Balkana, Male Azije, Sirije in Sueškega prekopa v vzhodno Afriko. Prav posebno zanimivost je treba tukaj poudariti, namreč okolnost, da ne potujejo niti tiste ptice pevke, ki gnezdiijo v Italiji, v svoja afriška prezimovališča naravnost preko Sicilije in Tripolisa, prav tako kakor v Franciji valeče ptice ne lete preko Spanije in Gibraltarja, temveč napravijo velik ovinek preko Grčije in otokov Egejskega morja. V Mali Aziji se potem pridružijo jatam njihovih evropskih tovarišev in nadaljujejo pot preko Sueškega prekopa v vzhodno Afriko. Vzroki za to njihovo obnašanje so povsem zagonetni. Pojasniti tega tudi ne more vsekakor možna podmena, da delajo tako te ptice pod vplivom prastarega nagona, ki nima za današnjo bližino južne Evrope s severno Afriko nobenega smisla več. Po razpravi A. K-a-o-č

DIVJI PARADIŽ

MARGITA MATCHES

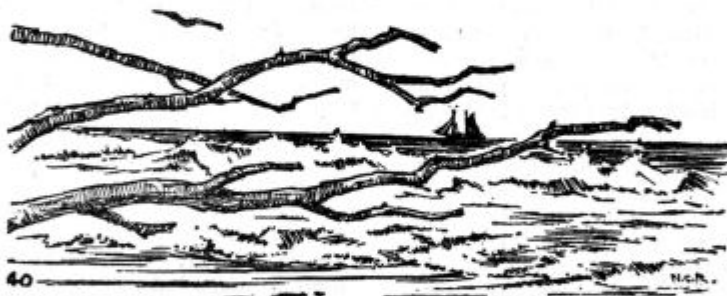
N A D A L J E V A N J E

Nekaj dni potem, ko smo zapustili plantažo Dugamore je zbolela gospa Dennis. Sicer je zatrjevala, da je le malarija in da je nanjo že navajena. Toda bila je zelo slaba. Ko se je spet pojavila na krovu, je slonela bleda in slabotna v svojem naslanjaču ter je bila bolj podobna kandidatu za bolnico kot pa izseljencu, ki se podaja na težko delo na Admiralsko otočje. Lowforth ji je v marsičem pomagal, bolj s svojo družbo in sočuvstvom kot pa s svojimi zdravniškimi sposobnostmi.

Ko se je gospa Dennis opomogla, je

vojskovanje. Često smo zagledali kak lep čoln s štirioglatim jadrom iz domačega platna, za glavnim jamborom pa stoječega divjaka, ki nas je nezaupno opazoval, ko je ladja plula mimo.

Prišel je čas, da se posladkamo z želvo, ki je rogovilila po ladji. Tega dne je postavil krmar na ladji neke vrste šator za mene, tako da sem lahko pisala in čitala, ne da bi se mi bilo bati, da me zadene sončarica. Že rano zjutraj se mi je zazdelo, da čujem pod seboj neko veselo razpoloženje. Zapustila sem svoje zavetišče ter se sklonila preko ograje. Skoraj nisem verjela svojim

Na Južnem morju

skušala biti vesela. Bila je drobna, imela je še skoraj deklinško postavo. Nova plantaža, kamor je bila namenjena, je bila po njenem opisu zelo mikavna. Bila je nekoč last nemškega plantažarja in verjetno je tam še večina nekdanjega pohištva.

Počasi smo se pomikali med zelenim Admiralskim otočjem. Okrog nas je bilo samo temnomodro morje, nad nami brezkončni nebeški obok. Gnal nas je vetrnič lepo in prijetno, tako da se ni bilo treba zatekati k motorju. Večina teh otokov še ni poznala »dobrot« bele civilizacije. Na Admiralskih otokih so domačini po navadi »svobodni kanaki« in žive še danes tako, kot so živeli v svoji prvi dobi, baveč se z lovom in ribolovom, primitivnim poljedelstvom, pojejo svoje fantastične pesmi in se spuščajo v

očem. Kuhar je zaklal ogromno želvo in je sedaj rezal meso od jeklenega oklepa. Krov je kar plaval v krvi in mi ni šlo v glavo, kako mora imeti žival, ki živi v vodi, toliko krvi. Ko ji je kuhar odstranil oprsen oklep in je žival ležala na hrbtu, je plavalo znotraj tucat jajc tako velikih kot teniške žoge. Kanaki so kričali od veselja. Kitajski kuhinjski pomočnik je začel rezati želvino meso z zakrivljenim ostrim nožem in že v petih minutah so bile njegove roke krvave do komolcev.

Tega večera smo imeli želvino juho, in sicer kar v kotlih; bila je slastna in okusna. Poleg tega še sočno želvino pečenko, puding iz želvinih jajc, ki pa po okusu ni spadal k ostali večerji.

Naslednji dan je bila nedelja, tako strahovito vroča, da se ni dalo dihati.

Gospa Dennis je upirala pogled na morje, da bi ugledala svoj otok s plantažo. Morali bi dospeti do njenega cilja prihodnjega dne.

Lowforth mi je povedal, da so ga Dennisovi povabili, naj ostane nekaj časa pri njih na novi plantaži in da se namerava njihovemu povabilu odzvati.

Sredi popoldneva smo opazili na obzorju plantažo. Skalnato obrežje je segalo daleč pred otokom v morje tako, da smo se morali ustaviti v precejšnji razdalji na odprtem morju. Dennis je stal na ladji in nadziral raztovarjanje svojega imetja. Ko smo se bližali otoku, sta se dvignili iz morja dve ostri hrbtni plavuti morskih psov, znak, da ni tod ugodno mesto za kopanje.

Pred nami se je raztezala plantaža. Zlezli smo iz čolna na obrežje. Bil je kraj, kjer je moralo človeku zastati srce. Ogromna debela že davno podrtih dreves so ležala razmetana ob zaraščeni poti, ki je vodila do napol razpadle hiše. Trate ni bilo nikjer okrog hiše, temveč samo pesek in le nekaj ogromnih praproti. Hiša je stala na šestih lesenih kolcih, imela je tri sobe in prostorno verando. Zraven je bila prizidana tudi mala kuhinjica in pralnica. Ob verandi je visel zarjavel ladjin zvonec, ki so ga gotovo rešili s kake razbite ladje.

Pohištvo je obstojalo iz ene mize, štirih polomljenih stolov in ene omare sredi sobe. Druga soba je bila prazna, tretja pa je bila zaklenjena. Gotovo so bili v njej zapiski in trgovske knjige zadnjega lastnika.

Popoldansko sonce je neusmiljeno pripakalo na razrvano, od padavin razjedeno železno streho. Sicer pa je bil kraj čist.

Ko smo se razgledovali, je gospa Dennis pritaženo vzdihnila. V njenih očeh sem opazila solze. Nato se je spet zbrala ter je nemo in stisnjenih ustnic nadaljevala svoj obhod po hiši.

Plantaža je bila v velikem delu zamočvirjena kot posledica zasutih odvajalnih jarkov, v katerih so se redile milijarde moskitov. Vršiči palm so bili že malo porumeneli, vendar sem imela vtis, da bi se dala drevesa popraviti. Kmalu sem zvedela zakaj so bila drevesa v takem stanju. Ko sem se namreč ozrla proti oknu, sem komaj pritažila vzklik strahu. V okvirju je čepela ogromna kobilica. Kobilica! Smrten sovražnik plantažarja kobre.

Nekaj kanakov se je prikazalo na stopnicah in si začudeno ogledovalo no-

vodošlece. Očividno so bili silovito leni in odvajeni vsakega posla. Nič čudnega. Zvedeli smo, da je prejšnji gospodar pobegnil, ne da bi jim plačal zadnja dva meseca. Opazila sem tudi, da so oboleli na neki nalezljivi kožni bolezni.

Dennisova je bila vsa strta. Vse, kar je lahko povedala, je bilo: »Tako sem razočarana. In tukaj naj živim sedaj vse svoje življenje?«

Ogledali smo si še kuhinjo. Tam smo našli napol razsuto peč, lonec za čaj in tri ponve. Kuhinjska oprema je obstojala iz šestih krožnikov in enega kozarca. Pregled hiše je bil gotov. Videli smo vse, kar je bilo treba videti. Toda časa za premišljanje ni bilo, ker z ladje so že pričeli prinašati pohištvo. Skoraj nisem spoznala Lowfortha, tako se je izpremenil. Užival je, nad do sedaj še neobčutenim občutkom, da je potreben in za položaj nepogrešljiv.

Od nekdaj je prinesel sekiro, nato še dleto in začel je odpirati velike zaboje. Vsi smo pomagali. Izročali smo kanakom, ki so strmeli v nas z odprtimi očmi, konzerve, orodje, namizno orodje, čaj, kavo, sladkor, čaše in drugo. Rekla sem še enkrat »zbogom« in stopila s kapitanom in inženjermem v čoln. Za koralnimi čermi nas je čakala jadrnica s povezanimi jadrni, njena rjava posadka je leno posedala ob robu krova. Oddaljena samota plantaže je tako delovala na moje živce, da se mi je mala ladjica zdela že prava palača. Ne vem, če bi mogla prenesti, da bi ostavila belo ženo in njenega drobnega soproga z dvema malima otrokoma v tem pozabljenem kraju, če ne bi z njimi ostal tudi Lowforth. Čutila sem, da jim bo pomagal, dokler se ne uredi, da bodo lahko sami gospodarili. Mogoče ne bo ostal dolgo. Mogoče bo postal položaj, ko bodo dan na dan živeli skupaj, bolj napet ali celo nemogoč, in Lowforth se poda dalje v svet na lov za srečo.

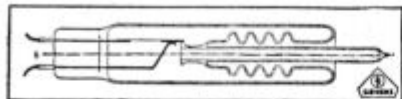
D A L J E

TEHNIČNI OBZORNIK

STEKLENA STIKALA

Poznamo dvojico lastnosti stekla, ki sta mu vtrla pot v elektrotehniko; električna in plinska izolacija. Pri prvi preprečava

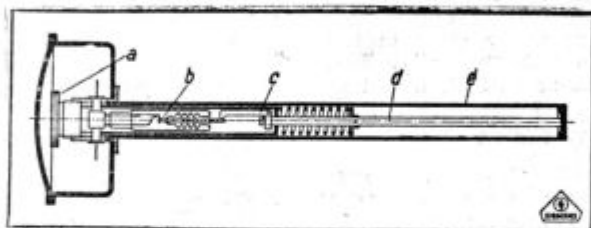
Sl. št. 1.

steklo prehod elektrike iz prevodnika, pri drugi pa nosi v žarnicah, elektronkah, röntgenskih ceveh itd. vakuum ali razredčene neaktivne pline. V omenjenih ceveh

ki naj bi jih proizvajala električna industrija v neomejenih količinah. Toda tudi v tem primeru so bile hitro premagane težave, ki so obstojale samo v tem, da se je pri premikanju stikala z vnanje plati vakuum kmalu pokvaril. Z vdolavo steklene palice, ki naj stik povzroči, v valovito cev (sl. št. 1), je bil problem rešen. Kajti prožnost stekla omogoča sigurno in lahko premikanje kontakta, ne da bi se s tem škodovalo praznino v notranjosti.

Ker pa tehnični izdelki niso sami sebi smoter, temveč služijo vedno tej ali oni praktični svrhi, si oglejmo sedaj še, v katere namene služijo steklena vakuumska stikala.

Dejstvo, da dosežemo pri opisanem sti-

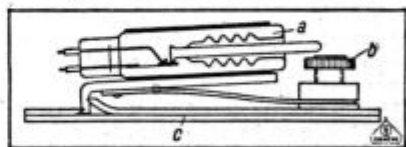

Sl. št. 2.

so zakoni, katerim sledi električni tok povsem drugačni od onih, ki veljajo v zraku; tako je razredčen zrak boljši prevodnik od nerazredčenega, vakuum pa najboljši izolator sploh. Praznina je tako popoln izolator, da se v njem pri navadni izklopitvi sploh ne pojavi nevšečna iskra ali — pri jačjem toku — nevarni obločni plamen, ki more staliti kovinske dele stikala. Poskusi v Kalifornijskem tehnološkem zavodu so pokazali, da stokratna izklopitev toka jakosti 1000 amperjev in 42.000 voltov (kar odgovarja efektu 57.000 konjskih sil) ni povzročila v vakuumskem stikalu niti plamena, niti ni uničila kontaktov.

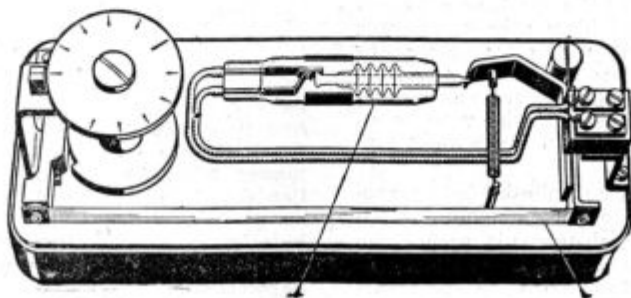
Od naznačenega poskusnega stikala-velikana do navadnega stikala ni dolga pot, nekoliko daljša pa je ona do stikal,

kalu stik že z malenkostno premaknitvijo, nam omogoča za njegovo udejstvovanje uporabljati s segrevanjem povzročeni raztezek daljše kovinske palice. Na ta način

Sl. št. 3.

nam nudi novo stikalo izvrsten urejevalec temperature, ki more pri določeni temperaturi avtomatično vključiti tok ter ga pri padcu le-te zopet izključiti. V praksi je napravljeno stikalo tako, da se steklo

Sl. št. 4.

razeza, palica pa ne; sl. št. 2. Tako stikalo nam služi za urejevanje temperature v industrijskih obratih (pečeh, hladilnicah, sušilnicah itd.), javljati pa more tudi izbruh ognja.

Tudi za urejevanje temperature površinskih plasti, na primer kurilnih plošč, se da uporabiti stekleno stikalo. V tem primeru ga je treba pritrditi na ploščo tako, kot je razvidno iz slike št. 3.

Najzanimivejšo službo pa bo nova iznajdba nedvomno dosegla pri ureditvi zračne vlage. Kajti dozda je bilo v mnogih delovnih prostorih in skladiščih le težko doseči primerno stopnjo vlage. Novo stikalo, zvezano s celofanskim papirjem (katerega uporabljajo gospodinje pri konserviranju sočivja ali sadja), ki se s spremembo vlage krči ali širi, nam more ob pomanjkanju vlage takoj vključiti električni tok in z njegovo pomočjo pognati razpršilec. Razpršitev traja toliko časa, dokler se celofan ne napije vlage in tok izključi. Shematsko risbo opisanega urejevalca vlage vidimo na sliki št. 4. tma

LED IZ PLINA

Ogljikov dvokis ali ogljikova kislina je pri navadni temperaturi in pri pritisku ene atmosfere plin. Z zvečanjem pritiska pa moremo ta plin vtekočiniti že pri sobni temperaturi. V tem stanju ga moremo razpečavati v jeklenih bombah, kjer vlada pritisk 60 atmosfer. Če tekoči ogljikov dioksid močno ohladimo, preide v trdno stanje: v sneg oziroma led, ki je zelo suh. To dejstvo uporablja industrija s pridom že nekaj let.

Kaj enostaven je postopek, s pomočjo katerega napravimo led. Iz plinske bombe pustimo iztekati plin v močnem curku. Pri tem se plin razredčuje in ohlaja toliko časa, dokler ne doseže temperaturo, ki je potrebna za njegovo strjevanje. Sedaj se del ogljikove kisline spremeni v bel, suh sneg, ki sliči navadnemu snegu, je pa mnogo mrzlejši, ker znaša njegova temperatura minus 80° Celzija. Tako dobljen sneg moremo poljubno oblikovati: navadno pribeha v promet v podolgovatih valjastih oblikah.

Led iz plina je izredno obstojen. Medtem ko se navadni led s sprejemom toplote spremeni v vodo, izhlapi sneg ogljikovega dvokisa neposredno v plin ter ne zapušča za seboj sledov. Zaradi tega ga imenujemo tudi »suh led«. Z njim moremo na primer hladiti predmete, ki so zaviti v papir ali lepenko ter tudi snovi, ki bi jih vlaga uničila.

Zategadelj moremo plinski led razpošiljati v cenemem in lahkem omotu iz papirja ali lepenke. Izhlapenje preprečimo v precejšnji meri že s tem, da zadržimo plin, ki se neprestano tvori, tik okoli snega: kajti vsaka plinska plast je izvrstno toplotno osamilo.

Pa ne samo kot sredstvo za konserviranje jedil, tudi zaradi svojih fizikalnih lastnosti ima suhi sneg dokajšnjo važnost. Medtem ko odda kilogram navadnega ledu pri taljenju 80 kalorij, odda kilogram našega snega 152 kalorij. Če pa je treba kako snov ohladiti pod ničlo, potem se seve njegova učinkovitost še dvigne. Tako je treba pri dobavi jedilnega ledu ohladiti zmes ledu in soli — ki obenem močno razjeda posodo — na minus 18° C; v tem primeru znaša učinkovitost navadnega ledu 55 kalorij, suhega ledu pa še vedno 148 kalorij. Pri tem pa sneg ne razjeda posodo ter opravi hladitev v stokrat krajšem času. Zadržudo enostavna je v tem primeru njega uporaba: treba ga je le zdrobljenega pomešati med kremo in vse drugo opravi sam. Ko je sprejel od kreme toploto in jo strdil, je že popolnoma izhlapel ter ni zapustil nobenega škodljivega vpliva ali zopernega okusa.

Sneg ogljikove kisline zavzema le petino onega prostora, ki bi ga potreboval led enake hladilne vrednosti ter vzdrži v hladilnih omarah osem dni. Zaradi vseh teh lastnosti si je umetni sneg že globoko vtrel pot v prakso ter bo, če se bo njegova uporaba še zvečala in s tem njegova cena zmanjšala, kmalu marsikje izpodrinil led.

H koncu naj omenimo še zanimivo uporabo strjene ogljikove kisline v tehniki. Ker popolni vakuum s sesaljkami ni lahko dosegljiv, ga napravimo ali na ta način, da v sesaljko izsesani posodi okludiramo na steno kovino (kovino, na primer magnezij, razžarimo: pri tem nekako izpuhti ter prevleče steno posode s svetlečo prevlako, v katero prisesa plinske delce) ali pa, da zvežemo izpraznitvi podvrženo posodo z drugo, v kateri je kostno oglje. Če kostno oglje ohladimo s suhim ledom, vsrka le-to iz obeh posod zadnje ostanke plina. Na ta dva načina napravimo vakuum v elektronkah, fotoelektričnih stanicah, röntgenskih ceveh itd. tma

KJE JE ZRAK NAJBOLJ SUH?

Skoro popolnoma suh zrak, praktično brez vodne pare, je v steklenih balonih žarnic. Ena sama kaplja vode, porazdeljena v ostanku zraka oziroma plina, bi lahko napravila 68.000 žarnic nerabnih. Že desetstotina odstotka vodne pare v polnilnem plinu žarnice močno skrajša življenjsko dobo svetilke, štirikratna množina pa jo že v nekaj urah ugonobi. Plin, s katerim se po evakuiranju zraka napolni jo baloni žarnic, se mora zaradi tega kar najskrbnejše osušiti. Zrak nad puščavami, kjer celo letc ne dežuje, je moker v primeri s polnilnim plinom za žarnice.

Č L O V E K I N D O M

NEKAJ O GARNITURAH

Garniture so v gospodinjstvu prav posebne in včasih tudi dovolj kočljive zadeve. Garnitur je nič koliko. So garniture perila, porcelana, stekla, pribora, loncev, kozic, ponev, pekačev, modlov, zajemalk, kuhalič in še vse polno drugih garnitur do krtač in šivank.

Garnitura pa ni več garnitura, če zmanjka le en mal, čeprav neznamenit komadič, pa bodi to žličica ali skodelice za omako ali najmanjše šilce pri stekleni garnituri, ker ni več kompletna.

Zgodi se, da potrebuje gospodinja nov lonec. Gre v trgovino, išče in najde, kar rabi. Trgovec pa ji pojasni, da je ta izbrani komad del garniture in da posameznega komada ne more prodati, ker potem ni garnitura več kompletna. Prepriča jo, da ji bolj konvenira kupiti kompletno garnituro kako, pa posamezni lonec, ker ji pride kompletna garnitura razmeroma ceneje. Po prigovarjanju trgovca in premišljevanju sem in tja, in tja in sem, kupi slednjič kompletno garnituro. En lonec pride takoj v rabo, ostali pa so lepo razvrščeni na polici, lepo jih je videti, a v rabo ne pridejo nikoli, ker gospodinja rabi raje stare. Čeprav jih je lepo videti, vendar so pa tih očitek gospodnji za po nepotrebnem izdani denar. Seveda se oni

lonec, zaradi katerega si je nabavila kompletno garnituro nekega dne obrabi, ker je stalno na ognjišču, dan za dnem, dočim so vsi ostali še popolnoma novi. To je en primer.

Toda vsaka gospodinja, ki ima opravka z »garniturami«, ima slične izkušnje. Zato se polagoma gospodinja vendar emancipirajo od garnitur. Razmere sedanjega časa so prinesle smisel samo za res potrebne predmete. Tesni stanovanjski prostori in še tesnejše gnotne prilike, odnosno neprilike, so naučile gospodinj, da zadostuje v gospodinjstvu le to, kar se resnično rabi in potrebuje. Vse drugo je nepotrebna navlača, ki jemlje denar, prostor in čas za snaženje. Saj je mnogo gospodinj in kuharic ki ne znajo skuhati obeda drugače, kakor da razvlečejo in pomažejo vse lonce in kozice, zajemalke in kuhaličice, kar jih je pri hiši. In je tudi mnogo taktih, ki ne znajo ali nočejo sproti osnažiti in spraviti predmetov. Tako se nakopiči za pomivanje po obedu ali večerji neznanška množina umazane posode. Vse dopoldne je kuhinja nastavljena s posodo, gospodinja sama pa se niti ne zaveda, da jo ta nered mnogo bolj utruja, kakor delo samo.

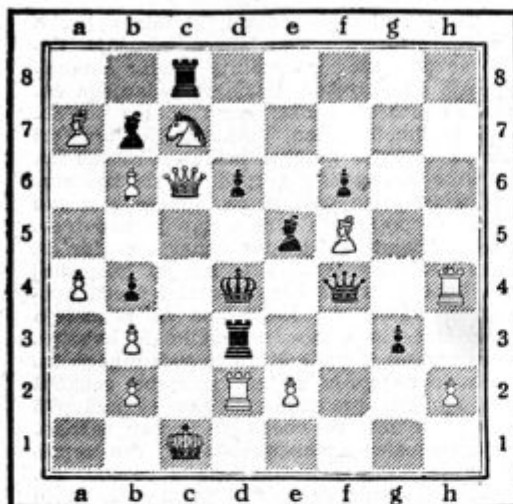
Skromno, toda lično opremljena soba s knjižno polico
(Glej tudi članek »Knjižna stena« v zadnji številki, str. 259)

ZA MISLEČE GLAVE

PROBLEM 88

N. Neumann
Brisbane Courier 1933, druga nagrada

Mat v dveh potezih

Rešitev problema 87

1. Lg3—h2.

DAMSKI GAMBIT

Igran kot peta partija matcha v Villingenu

Beli: Bogoljubov Črni: Aljehin

1. d2—d4, d7—d5, 2. c2—c4, d5×c4, 3. Sg1—f3, Sg8—f6, 4. e2—e3, c7—c5, 5. Lf1×c4, e7—e6, 6. 0—0, Sb8—c6, 7. Sb1—c3, Lf8—e7, 8. d4×c5, Dd8×d1, 9. Tf1×d1, Le7×c5, 10. a2—a3, Ke8—e7, 11. b2—b4, Lc5—b6, 12. Lc1—b2, Th8—d8, 13. Td1×d8, Lb6×d8, 14. e3—e4, Lc8—d7, 15. Lc4—d3, h7—h6, 16. e4—e5, Sf6—e8, 17. Ta1—d1, Ld8—b6, 18. Sc3—e4, a7—a6, 19. Lb2—c3, Se8—c7, 20. Se4—d6, Sc7—d5, 21. Lc3—b2, Sc6—d8, 22. Ld3—e4, Ld7—c6, 23. Sf3—d4, Lb6—c7, 24. Td1—c1?, Ke7—d7, 25. Sd4×c6, b7×c6, 26. Sd6—c4, a6—a5, 27. b4—b5, Ta8—b8, 28. b5×c6+, Sd8×c6, 29. g2—g3, Tb8—b5, 30. Tc1—d1, Tb5—c5, 31. Le4—d3, Kd7—e7, 32. f2—f4, Sd5—b6, 33. Se4—d6, Sb6—a4, 34. Lb2—a1, Sa4—c3, 35. Td1—f1, Lc7×d6, 36. e5×d6+, Ke7×d6, 37. f4—f5, e6×f5, 38. Ld3×f5, Sc6—d4, 39. Lf5—d3, f7—f5, 40. Kgl—g2, g7—g6, 41. g3—g4, f5×g4, 42. Ld3×g6, Sd4—f3, 43. Lg6—d3, h6—h5, 44. Tf1—c1, Sf3—h4+, 45. Kg2—h1, Sc3—e4, 46. Tc1×c5, Se4—f2+, 47. Kh1—g1, Sf2—h3+, 48. Kgl—f1, Kd6×c5, 49. Ld3—a6, Sh4—f3, 50. Kf1—g2, h5—h4, 51. La1—f6 remis.

165

Lahek zaslužek

Če hočete priti na lahek način do denarja, vam predlagamo naslednjo operacijo:
V banki imate 500 Din. Od tega dvignete:

najprvo	200 Din, ostane torej 300 Din
drugič	150 Din, ostane torej 150 Din
tretjič	90 Din, ostane torej 60 Din
četrtič	60 Din, ostane torej 0 Din

skupaj 500 Din skupaj 510 Din

Z dviganjem na ta način ste torej zaslužili 10 Din. Ponovite ta trik dovolj pogosto pri vseh mogočih jankah, delajte sistematično in boste zaslužili milijone. Ali vse to drži?

166

Igra z denarjem

Petnajst kovancev položite v vrsto drugega za drugim. Sedaj jih tako prelagajte, da preskočite vedno tri kovanice, dokler ne bo na mizi pet kupčkov po tri kovanice. Kovanci, ki so že v dveh ali treh na kupu, ne smejo več skakati. Kako rešite to nalogo?

Rešitev k št. 161
(Naloga s trikotniki)

Narišite enakostranični trikotnik, njegove tri višine in skozi središče še eno vzporednico h kakšni strani.

Rešitev k št. 162
(Pastirični problem)

Gosi so samo tri in stopajo v gosji vrstici druga za drugo.

Rešitev k št. 163
(Jezero vode je najsigurnejše)

V živovrebrnem jezeru bi se srebrni čoln raztopil.

Rešitev k št. 164
(Možnost velike sreče)

Verjetnost 25 rdečih zadetkov je ali 33,544.432. Takšna serija se bo zgodila torej verjetno v 177 letih.

